

**КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ НАРИС ПРО СВЯТОГО
ЛІКАРЯ ДУШ І ТІЛ ЄПІСКОПА-ХІРУРГА****В. ВОЙНО-ЯСЕНЕЦЬКОГО****Володимир БЕНДАС,**ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет»,
Чернівці (Україна)
brada200@mail.ru,**SHORT HISTORICAL ESSAY ABOUT SAINT, DOCTOR OF
BODY AND SOUL, BISHOP AND SURGEON****V. VOYNO-YASENETSKY****Volodymyr BENDAS,**Higher State Educational Establishment of Ukraine
«Bucovinian State Medical University»,
Cernivtsi (Ukraine),
ORCID: 0000-0003-4482-9876
RESEARCHER ID: B-5881-2017

Бендас Владимир. Краткий исторический очерк о святом лекаре душ и тел епископе-хирурге В. Войно-Ясенецком. В статье представлены материалы о известном хирурге В.Ф. Войно-Ясенецком, профессоре, докторе медицинских наук, лауреате Сталинской премии, одновременно политзаключенного (11 лет тюрем и ссылок), священнослужителя, епископа Крымского и Симферопольского, прилученного Украинской православной церковью Московского патриархата до лика Святых. Большое внимание обращено на медицинскую деятельность как врача и духовную деятельность как священнослужителя. Сделан краткий историко-библиографический экскурс по дороге жизни епископа Луки.

Ключевые слова: епископ Лука, хирург, медицинская деятельность, духовность, церковь, честность, порядочность.

Вступ. «Ви – світло світу» (Мт. 5,14), промовив господь до своїх учнів. Мир душі і щирість серця ведуть людину на дорогу світла. Невичерпним є доброта і творіння, на відміну від зла і бездіяльності. Тільки життя в любові дарує нам щастя і робить щасливими інших. Тоді виникає прагнення зробити, допомогти, врятувати. Іменно таких життєвих принципів дотримувався Валентин Феліксівич Войно-Ясенецький. Енциклопедична замітка про його біографію виглядає приблизно такою:

Народився В.Ф. Войно-Ясенецький 27 квітня 1877 р. в м. Керчі в сім'ї провізора. тато був католиком, мама православною. Кінець 80-х років сім'я переїжджає до Києва. В 1896 році – закінчив Київське художнє училище і гімназію на «відмінно». В 1903 році закінчив медичний факультет Київського університету також на «відмінно». 30 березня 1904 року під час російсько-японської війни за власним бажанням відправився з госпіталем Київського Червоного Хреста на Забайкаллі, де успішно оперував. Тут, у Читі він познайомився з сестрою милосердя Анною Ланскою й одружився. 1905-1917 рр. – працював земським лікарем в підмосков'ї, одночасно проходив практику в московських клініках. 1908 рік – переїхав до Москви, і в 1909 році вступає до клініки знаменитого вченого засновника журналу «Хирургия» Петра Івановича Дяконова і з його схвалення починає працювати над докторською дисертацією «Регіонарна анестезія». 1916 рік – захистив докторську дисертацію. В жовтні 1919 року помирає дружина, залишивши чотирьох дітей. 1920 рік – хірурга Валентина обрано професором топографічної анатомії та оперативної хірургії Ташкентського університету. 1921 рік – у день Стрітіння Господнього рукоположений на диякона, а через два тижні – на священника і призначений

молодшим священником Ташкентського кафедрального собору. В травні 1923 року – о. Валентин прийняв монашество з іменем Луки. 12 травня 1923 року таємно висвятився на єпископа Ташкентського та Туркестанського, а вже через місяць єп. Лука був заарештований. Тут у Ташкентській тюрмі владика закінчив свою знамениту працю «Нариси з гнійної хірургії». З Ташкента єпископа етапом відправили до Московського ГПУ, а після на заслання в Сибір. На початку 1924 року – владика Лука зробив вдалу пересадку нирки помираючій людині, хоч офіційно вважається, що першу таку операцію провів у 1924 році доктор І.І. Воронов, який зробив пересадку нирки свині хворій жінці. В березні 1924 Войно-Ясенецького вдруге заарештували, а вже з січня 1925 по вересень 1927 року – єпископ Лука знову на Ташкентській і Туркестанській кафедрі. З листопада 1927 по травень 1930 року – проживав у Красноярському краї, потім у м. Красноярськ, де служив у місцевому храмі та працював лікарем у міській лікарні. 6 травня 1930 року був втретє заарештований і відправлений до м. Архангельська на три роки. В 1934 році виходить в світ його книга «Нариси з гнійної хірургії». А 13 грудня 1937 року – четвертий арешт і чергове заслання в Сибір, де пробув чотири роки. На початку війни в вересні 1941 року – призначений керівником Красноярського евакогоспіталю. В 1943 р. – учасник собору, на якому митрополита Сергія було обрано патріархом Московським та всієї Русі. Кінець 1943 р. переїхав до м. Тамбова, де в 1944 р. був призначений архієпископом Тамбовським і Мічуринським, під його опікою було 150 госпіталів. 1945-1947 рр. – праця над великим богословським твором «Дух, душа, тіло». В лютому 1945 р. – архієпископ Лука став лауреатом Сталінської премії I ступеня і нагоро-

джений медаллю за «Доблестный труд в Великой Отечественной войне 1941-1945гг.». 3 травня 1946 по 11 червня 1961 року – архієпископ Сімферопольський і Кримський. 11 червня 1961 року архієпископ Лука помер. Його останки містяться в кафедральному Свято-Троїцькому соборі Сімферополя. В 1995 р. – за визначенням Синоду УПЦ МП архієпископ Сімферопольський і Кримський Лука прилучений до лику святих¹.

Історіографія. Дане питання неодноразово висвітлювалося в різноманітних засобах масової інформації. Про нелегкий пастирський шлях В.Ф. Войно-Ясенецького писали: В. Глушченков в книзі «Святитель Лука – взгляд в будущее» (2001 р., рос. мовою); В. Марущак в трактаті «Святитель – хирург, Житие архієпископа Войно-Ясенецького» (2015 р.); О. Бобров в книзі «Антология интриг и предательства в медицине» (2009 р., рос. мовою). Про медичну діяльність вченого містяться дані у таких наукових публікаціях: Н.Н. Блохіна, А.Н. Колягіна «Врачеватель тела, души и духа» («Сибирский медицинский журнал», 1997, № 1-2, Т.9), де описана його роль як спеціаліста в області гнійної хірургії, анатомії, в питаннях регіонарної анестезії; В.П. Котельников «В.Ф. Войно-Ясенецкий – выдающийся хирург нашего времени» («Клиническая медицина», 1987 р.), де описується вклад вченого не лише в області загальної хірургії, але й нейрохірургії, онкології, ортопедії і стоматології, офтальмології і оториноларингології, гінекології й урології².

Основна частина. Дуже важливо знайти себе у цьому світі, вміти розкрити і реалізувати свої можливості, то є дар Богом даний. Тож і не змарнував істинного вчений-хірург Валентин Войно-Ясенецький, а згодом і архієпископ Лука. Вся його сутність полягала у працьовитості, ширості і простоті. Глибіню знань, написаних і здійснених в галузі медицини, мали на той час величезний успіх у світі, тай безперечно, мають своє продовження. Слід засвідчити, що Войно-Ясенецький постає перед нами як знаменитість, рятуючи людей молитвою і скальпелем. Щиро молився, вірив і надіявся. Ось у чому і справжнє зерно, а потім і плоди. Проходячи тернистий шлях він перемагав зло добром. Зрозуміло й те, що архієпископ та великий вчений хірург жив і творив і у грізний час духовного занепаду. Та сила всевишнього вела його по дорозі правди. Будучи вже професором топографічної анатомії й оперативної хірургії, він через силу Святого Духа стає пастерем душ. Все його життя було свідченням божого світла, яке день у день усе більше і яскравіше світило людям. Про нього забороняли говорити і писати. Але хіба можна заборонити сотням і тисячам тих, які одужали, розповідали про свого рятівника, друзям, близьким чи знайомим? Так ім'я великого хірурга, особливо у повоєнні роки, скоро стало відомим далеко за межами України. До нього на лікування старалися потрапити люди з безнадійністю в своє одужання, а він їх рятував, часто повторюючи, що це Господь вас врятував, а він лише щиро з вірою молився, просив і надіявся на божу поміч.

На людину яка щиро вірила у Бога, вірні комуністичної ідеології лікарі, часто писали різні доноси і скарги

на свого вчителя в органи радянської влади. Йому забороняли ходити в рясі не тільки по місту, а тим більше появлятися на лекціях перед студентами. Проте великий хірург категорично відмовлявся виконувати такі накази.

Звичайно, архієпископа Луку Войно-Ясенецького терпіли через те, що він був неперевершеним хірургом. Він був цілковито відданий церкві, приносив жертвенність і ревно служив Христу та народові.

Медична діяльність архієпископа Кримського Луки була обмежена з відомої причини, хоч владика дуже прагнув передавати свій великий досвід. Тільки через півтора місяця після прибуття до Сімферополя у 1946 році на неодноразові звернення і прохання професору Валентинові Войно-Ясенецькому було дозволено медичну діяльність і він став консультантом у госпіталі інвалідів другої світової війни. До кінця 1947 року Войно-Ясенецький як вчений хірург і професор читав доповіді, лекції та оперував хворих і поранених. Часто відвідував хірургічні товариства, куди приходили цивільні і військові лікарі, уважно слухав їхні доповіді, виступи, обов'язково вносив необхідні поправки. І тут не обходилося без казусів. Якось один воєнний хірург запитав владика: «Як Ви такий спеціаліст, хірург, можете вірити в того, котрого ніхто ніколи не бачив, у Бога?. Професор відповів: «Ви вірите в любов? – «Так». – «Ви вірите в розум?» - «Так». – «А Ви бачили розум?» – «Ні». – «Ось так і я не бачив Бога, але вірю, що він є».

Та не все було так легко і просто. Найбільше дратував медиків сам вигляд професора в рясі з панагією, а завжди спокійний і впевнений вигляд обличчя просто виводив із себе. На нього постійно скаржилися і писали доноси у вищі інстанції. Йому пропонували читати лекції у світському одязі, але він категорично відмовлявся. В результаті його доповіді зривали, і було відмовлено в читанні лекцій лікарям і студентам Кримського медичного університету. А найбільше приклався до цього професор П.П. Царенко, який ще у 20-х роках намагався вигнати «попа» з аудиторії навчального медичного закладу в м. Ташкенті. Цього разу, але вже у Сімферополі, йому це вдалося. На запитання студентів с приводу свого архієрейського служіння Войно-Ясенецький сказав, що не потрібно заперечувати про те чого не розумієш, судити про існування релігії тільки із джерел антирелігійної пропаганди. А хто не читав в святого писання вряд чи може стверджувати про існування спасителя душ наших. Наш великий фізіолог Павлов, академік В.П. Філатов, Коперник, Луї Пастер вміли поєднувати наукову діяльність з глибокою вірою в бога³.

Та не міг лікар від Бога відмовитись від лікарської практики. Тому невдовзі на дверях його кабінету висіло оголошення, в якому повідомлялося що господар цієї квартири, професор медицини, веде безплатний прийом кожного дня, крім неділі і свят. Так і було. Кожного прийомного дня біля помешкання архієпископа Луки можна було побачити багато людей. Якби велись записи людей, яким владика допоміг, без сумніву, була б велика книга оздоровлень і чудесних зцілень. Та все це робив владика всім, хто до нього звертався, заради слави Божої⁴.

¹ Polyakov V.A. Biografichni shkity [The biographical short stories], URL: Luka.rpcb.ru.svt-Luka-Vojno-Jaseneskij.

² Marushchak Vasilij Svyatitel' – khirurg: Zhitiye arkhiyepiskopa Luki (Voyno-Yasenetskogo) [The Sainted Surgeon: The Life of Archbishop Luke (Voyno-Yasenetsky)], Moskva, Danilovskiy blagovestnik, 2006.

³ Mikhailova (Posashko) V. "Svyatitel Luka (Voyno - Yasenetsky) – Professor, Doctor, Archbishop V. Mikhailova (Posashko)", *Foma*, 2011, N. 7 (99).

⁴ Polyakov V.A. "Valentin Feliksovich Voyno-Yasenets'kiy (do 80-richchya z dnya narodzhennya)" [Valentin Feliksovich Voyno-Yasenetsky (until the 80th day of the People's Day)], *Hirurgiya*, 1957, N. 8, P. 127-135.

Ось декілька чудесних і дивних історій. У підполковника, учасника Другої світової війни в 1947 році в сім'ї сталося велике горе. Його чотирирічний син, граючись, зламав собі в зап'ясті руку. Лікарі наклали гіпс, але після його зняття виявилось що кістки зрослись неправильно. Медики щоби справити викривлення, збиралися знову зламати руку, але перелякані батьки звернулися до архієпископа Луки. Він, уважно оглянувши хлопчика, сказав: «Ламати не треба. Хлопчик росте, і кістки його ростуть, усе розмокчеться і кісточки вирівнюються, а Господь допоможе». Так і сталося. Лікар, відмовився від винагороди, сказавши, щоби вони пожертвували скільки зможуть на церкву і на бідних⁵.

Одного разу владика помітив чоловіка з немовлятом на руках. Сумні очі батька без слів говорили про велику біду. Святитель підійшов і сам заговорив до нього. Це був актор, дружина якого ошпарила обидві ноги кип'ятком. Її відразу госпіталізували. Актор звати якого Юрій Демидов якраз повертався з лікарні, куди тричі на день возив до мами годувати маленьку донечку. Владико уважно вислухав розповідь і сказав: «Я був на обході і пам'ятаю цю хвору. Що ж Господь милостивий, молисья. А я, з Божою допомогою, чим зможу допоможу». Наступного дня відбувся консилиум усіх чотирьох хірургів, і всі, зважаючи на вкрай важке становище хворої, одностайно прийняли рішення ампутувати дві ноги. Але професор Войно-Ясенецький наполягав на консервативному лікуванні. Колеги хірурги здивувалися. – Лікувати?! Професоре, але ситуація безвихідна, відбувається розпад тканин, ви ж бачили. В будь-який момент може початися зараження. Професор настояв на своєму – будемо лікувати гноем, її же гноем. І з сумнівом, стискаючи пличима, хитали головами лікарі, але сперечатися з автором «Нарисів з гнійної хірургії» ніхто не наважився⁶.

Інколи Сімферопольські військові лікарі просили професора Войно-Ясенецького прочитати курс лекцій з гнійної хірургії і консультивати лікарів їхнього госпіталю. Також неодноразово доводило архієпископу братись і за скальпель. Коли до Сімферополя привезли з гнійним процесом у тазових кістках секретаря Керченського міському партії і всі лікарі одностайно визнали його стан критично важким і майже безнадійним, але головний лікар попросив, щоби оперував сам професор Войно-Ясенецький. Важку операцію спостерігали всі лікарі госпіталю. Ще до першого розтину професор показав усі точки нагноєння, що потім і підтвердились. Операція завершилась блискуче, і медики отримали чудовий урок лікарської майстерності⁷. Не всі, хто одужав, відкрито свідчили про свого рятівника через свою належність до Компартії чи з огляду на високу посаду, боячись її втратити.

Проте сотні і тисячі людей запам'ятали Войно-Ясенецького не лише як великого хірурга, а й як великого, доброго, милосердного Божого Пастиря – людини святої, людини високої жертвовної любові, яка рятувала для вічності не тільки душі але й тіло.

Висновки. Таким чином, святий епікоп-хірург оживляв хворих не тільки фізично але й духовно. Не зважаючи на високий професіоналізм в медичній діяльності, архієрейська не менш важлива. Знайомство

зі життєписом святого Луки Кримського, котрий був чудовим художником, висококваліфікованим лікарем, блискучим педагогом, прекрасним священником, який щоразу безкомпромісно відстоював своє право бути людиною, для якого християнство було не політичною програмою, а способом життя, може напоумити багатьох у тому, що із вчення Ісуса Христа не має жодного права брати тільки те, що нам підходить в тій чи іншій життєвій ситуації. Бо «хто не зі мною, той проти Мене». Якраз у глибокому розумінні суті християнства прихована «таємниця» виняткової порядності та чесності В.Ф. Войно-Ясенецького на всіх етапах його страдницького життя.

Bendas Volodymyr. Short historical essay about Voyno-Yasenetsky the Saint, doctor of body and soul, bishop and surgeon.

The article presents the results of the well-known surgeon V.F. Voyno-Yasenetsky, Professor, Doctor of Medical Sciences, the winner of the Stalin Prize, at the same time a political prisoner (11 years of prison and exile), clergyman, and bishop of Simferopol and the Crimea, who was recognized by Ukrainian Orthodox Church of the Moscow Patriarchate to the faces of the Saints. Much attention is paid to his medical activity and spiritual activities as a priest. A brief historical-biographical excursus of life of Bishop Luke is given.

The life of the famous surgeon, professor Valentin Felixovich Voyno-Yasenetsky and his path of service to God and people are full of troubles and suffer. For faith and unbelief the authorities tried to crush him, to destroy, to rot in jails and exile, but Luke did not withdraw his beliefs. Conversely, the worse were suffered, the stronger grew his faith, and in spite of everything tempered his indomitable will. Having all this communist hell, Archbishop Luke remained true confession of the truth, and no matter where he was - in a dungeon, at the department near operating table - he was the bearer of faith. Soviet authorities tried to destroy his religious views, but they were bowing to his outstanding medical skills. It just so happened that the spiritual path of Voyno-Yasenetsky was rated higher than the way a surgeon, physician-healer.

St. Luke is one link in the long chain that has its roots from apostolic times. He loved Christ and the people. He served to the image of God – human, and especially to the suffering, served with incredible love and dedication. St. Luke considered that treatment of patients is the greatest thing, which is an imitation of God himself. St. Luke Crimean became a legend of the XX century, combining seemingly contradictory things: higher education of legendary surgeon and deep faith of the Orthodox bishop. White coat and a black robe were with him until the end of days. He could refuse money, comfort and fame. But he could never step back from his way. Dozens of titles of scientific papers and books, 11 volumes of religious works are left by Bishop.

Key words: Bishop Luke, surgeon, medical activity, soul, church, teacher, integrity, honesty.

Бендас Володимир – асистент кафедри мікробіології та вірусології Вищого державного навчального закладу України «Буковинський державний медичний університет», автор біля 5 наукових статей і публікацій. Коло наукових інтересів: історія військової медицини, вивчення мікробіоценозу різних біотопів людського організму.

Bendas Volodymyr - assistant professor of department of microbiology and virology of Higher State Educational Establishment of Ukraine "Bukovinian State Medical University." Author of around 5 scientific articles and publications. Research interests: history of military medicine, study of microbiota of different biotopes of the human body, organization.

Received: 24. 03. 2017

Advance Access Published: April, 2017

© V. Bendas, 2017

⁵ Velika Medichna Encyclopedia [the Great Medical Encyclopedia], 2 nd visavnitsvto, 1959, T. 5.

⁶ Kassirskiy I. A. "Vospominaniya o professore V.F. Voyno-Yasenetskom" [Memories of Professor V. F. Voyno-Yasenetsky], *Nauka i zhizn'*, 1989, N. 5, P. 76 - 89.

⁷ Popov A.P. Syuzhety iz zhizni svyatitelya Luki [Plots from the life of St. Luke], URL : (http://apostolluka.prihod.ru/stati_i_doklady/view/id/1162833).